

Çocukların Katılımıyla Yürütülen Araştırmalarda Etik

Zeynep Çakmak

Hacettepe Üniversitesi

Özet

Son yıllarda dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocukların katılımıyla yürütülen çalışmalarda artış yaşanmaktadır. Araştırmaların artış hızı ile bu araştırmalarda etiğin nasıl sağlanması gerektiğine dair kaynakların artışı paralellik göstermemektedir. Bu çalışmada, ilgili alanyazındaki kaynakların sınırlı olması sebebiyle hem bu alanda çalışan psikologlar için kaynak oluşturmak hem de alanyazına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Sözü edilen amaç doğrultusunda, çocuk hakları ve gizlilik, bilgilendirilmiş onam, hassas çocuklarla ve kurumda yaşayan çocuklarla araştırma yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar, istismar, uygun dil kullanımı ve araştırmacı yetkinliği konularına değinilerek çocukların katılımıyla araştırma yapan başta psikologlar olmak üzere bütün profesyonellere bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Etik, araştırma etiği, çocuk araştırmaları.

Abstract

In recent years, it is experienced an increase in child researches in our country as well as in the world. There is not a parallel relationship between the increase of child researches and the increase of studies about ethical issues in these studies. As it was realized that there is limited study about this topic in the literature, the aims of the study are to provide resource for psychologists studying in this field and to contribute the literature. For these purposes; child rights and confidentiality, informed consent, issues to be considered when doing research with vulnerable children and children living in institutions, abuse, the proper use of language and the competence of the researchers issues are mentioned and some suggestions are made for psychologists and all other professionals studying in this field.

Key words: Ethics, research ethics, child studies.

Yazışma Adresi: Arş. Gör. Zeynep Çakmak, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 06800 Beytepe / Ankara

E-posta: zeynep.cakmak@hacettepe.edu.tr

Gönderim Tarihi: 03.08.2016

Kabul Tarihi: 23.01.2017

İnsanların katılımıyla yürütülen araştırmalarda, katılımcıları koruma ve iyilik hallerinin devamını sağlama, en az araştırma sorusuna yanıt bulma kadar önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir. Çocuk katılımcılarla araştırma yapma ise, katılımcıların daha hassas olması sebebiyle fazladan özen ve bilgi gerektiren bir hal almaktadır. Araştırma etiği, geliştirilmiş etik ilkelere ve standartlara dayandırılmalıdır. Çocuk Gelişimi Araştırmaları Derneği (Society for Research Child Development) çocukların katılımıyla yürütülen araştırmalarda uyulması gereken etik standartları içeren bir kılavuz hazırlamıştır (SRCD Directory Members, 1999-2000). Bu kılavuz çocuklarla araştırma yapan profesyoneller için kaynak oluşturmaktadır. Ancak ülkemizde çocuk katılımcılarla yürütülen araştırmalarda etik ilkeler ya da standartlar kılavuzu bulunmamakta ve Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği (2004) çocukların katılımıyla araştırma etiği ya da terapi etiği için ayrı bir bölüm içermemektedir. Bununla birlikte Sayıl ve Yılmaz (2001) ve Kumru'nun (2001) çocuklarla çalışan psikologlar için etik standartlar ve tartışılan sorunlar konusunda yazdıkları makaleler, çocuk örneklemeyle araştırma yapan psikologlara kaynak oluşturmaktadır. Sayıl ve Yılmaz'ın (2001) çalışmasında, SRCD'nin etik ilkelerinden yola çıkarak kişi haklarına saygı, kişiyi kötü muameleden koruma ve yararı ön plana çıkarma ve hakçalık konuları çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak tartışılmıştır. Diğer yandan Kumru'nun (2001) çalışmasında çocuklarla yapılan uygulamalarda, psikologların mesleki yeterliliği ve sorumluluğu, gizliliğin sağlanması, anne-baba ve çocuğun bilgilendirilerek izinlerinin alınması ve uygulama esnasında ikili rol ve ilişkiler problemiyle ilgili etik standartlara değinilmiştir. Çocukların katılımıyla araştırma yürüten psikologların araştırma öncesi, süresi ve sonrasında karşılaşılabilecekleri etik konular için sadece bu iki makaleden faydalanabilecekleri fark edildiğinden ve hem alanyazına katkı olması hem de araştırma yapan psikologlara yardımcı kaynak oluşturması adına bu makale kaleme alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çocuk hakları ve gizlilik, bilgilendirilmiş onam, hassas çocuklarla, ve kurumda yaşayan çocuklarla araştırma yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar, istismar, uygun dil kullanımı, araştırmacı yetkinliği konularına değinilerek alanyazın ışığında çocukların katılımıyla araştırma yapan başta psikologlar olmak üzere bütün profesyonellere bazı önerilerde bulunulmuştur.

Çocuk Hakları ve Gizlilik

Çocuk hakları, çocukların biricik ve hassas oldukları temel düşüncesine dayalı haklar bütünüdür (Bell, 2008). Çocuk hakları çoğunlukla göz ardı edildiği için uluslararası kuruluşlar tarafından yayınlanmakta ve korunmaktadır. İlk olarak Cenevre'de Uluslararası Çocuk

Koruma Birliği (International Save the Children Union) tarafından beslenme, korunma, sağlık hizmeti alma gibi temel hakları içeren Çocuk Hakları Bildirgesi (1924) yayınlanmıştır. Sonrasında, Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Bildirgesi'nin (1959) yayınlanması ile birlikte yayınlanan dokümanlar hız kazanmıştır. Ardından sırasıyla BM Gençler Arasında Barış İdeallerinin Geliştirilmesi Bildirgesi (1965), BM Halklar Arasında Karşılıklı Saygı ve Anlayış Bildirgesi (1965), BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), Çocukların Yaşamaları, Korunması ve Geliştirilmesi Bildirgesi (1990) yayınlanmıştır. 1989'da yayınlanan ve 1990'da yürürlüğe giren BM Çocuk Hakları Sözleşmesi güncel ve en yaygın kullanılan kaynak olarak kabul edilmektedir. BM'ye üye olan ülkemizde de bu bildirelere uymak zorunludur. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde;

“Taraflar devletler, kendi görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuklara, çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gerekli özen gösterilmek suretiyle çocuğu etkileyen tüm konularda görüşlerini ifade etme hakkını tanır.”

ifadesi yer almaktadır. İfadeden anlaşıldığı üzere, bahsedilen bütün sözleşmelerde çocuk bir bireydir, yetkindir, kendi hayatını etkileyen durumlara düşüncelerini söyleme ve karar verme hakkına sahiptir. Buna ek olarak önceki yıllarda, yetişkinlerin bakımı ve korunması altında olan pasif nesnelere olarak görünen çocuklar (Barrow, 2002), artık alanyazında aktif araştırma katılımcıları olarak kabul edilmektedir (Cashmore, 2006; Farrel, 2005; Hopkins, 2008; Skelton, 2008). Bu yeni anlayışla birlikte çocuklar, kendi yaşamlarını şekillendiren ve çevrelerini etkileyen sosyal yapılar olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Skelton, 2008). Sözleşmeler ve alanyazın değerlendirildiğinde, çocukların araştırma süreciyle ilgili görüşlerini bildirme hakkı bulunmaktadır. Araştırma dahilinde çocuğun verdiği bütün bilgiler, özel hayatın gizliliği hakkı ve psikoloğun tabi olduğu 'çalışma ya da süresince elde ettiği bilgileri gizli tutma etik ilkesi' gereğince gizli tutulmalı, öğretmen ya da ebeveynleri ile paylaşılmamalıdır. Yetişkin araştırmalarında olduğu gibi, çocuk araştırmalarında da gizlilik ilkesi uygulanmalıdır. Fakat çocuğun bildirimini üzerine, zarar gördüğü ya da görme ihtimali olduğu bir durum söz konusu olması durumunda neler yapılması gerektiği, “*istismar*” başlığı altında alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Çocuk haklarının yetişkinlerde olduğu gibi insan hakları kapsamında değerlendirilmesi sonucunda, çocuklarla araştırma yaparken de araştırmanın fayda-risk analizi devreye girmektedir. Fakat yetişkin araştırmalarından farklı ve ek olarak, Avusturalya Sağlıkta Etik Komitesinin yayınladığı İnsan Araştırmalarında Etik Davranış Ulusal Bildirimi'ne (2002) göre, çocukların

katılımıyla araştırma yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde özetlenmiştir:

- Araştırma çocukların sağlık ve iyilik hali için önem arz etmelidir.
- Araştırma için çocukların katılımı zaruri olmalıdır.
- Araştırma yöntemi çocuklara uygun olmalıdır.
- Araştırma koşulları, çocuklar için fiziksel, duygusal ve psikolojik açıdan güvenli olmalıdır.

Bilgilendirilmiş Onam ve Yetkinlik

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşın altındaki her birey çocuk olarak kabul edilmektedir. Yetişkinler ve çocuklarla yapılan araştırmalardaki uygulamaların birbirinden farklı olması beklenen bir durumdur (Alderson, 1995). Fakat bir ebeveynin evladı olarak çocuk olma ve tek başına birey olarak çocuk olma konuları değerlendirildiğinde, çocuklarla yürütülen çalışmalarda etiği sağlama zorlaşmaktadır (Morrow ve Richards, 1996). Çocuk çalışmalarında etik konusunda önemli başlıklardan birinin bilgilendirilmiş onam olduğu görülmektedir. Morrow'a (2008) göre, çocuğun velisine verilen bilgilendirilmiş onamın gücü, çalışmanın etik yönünü artırmaktır. Bilgilendirilmiş onam konusunda ilk olarak karşımıza "Bir çocuk araştırmaya katılma kararını kendi kendine verebilecek yetkinliğe sahip olabilir mi?" sorusu çıkmaktadır. Alanyazında çocukların bilgilendirilmiş onam verme konusunda yetkinliklerin olup olmaması ilk kez Grisso ve Vierling (1978) tarafından işlenmiştir. Son yıllarda, ebeveynden alınan yazılı ve imzalı onama (consent) ek olarak, çocuğun rızasının (assent) alınması gerektiği vurgulanmaktadır (örn. Sterling ve Walco, 2003). Onam ve rıza kavramları bazen kafa karışıklığı yaratabilmektedir. Rıza, çocuğun sözlü olarak çalışmaya katılmak isteyip istemediğinin sorulduğu ve çalışmanın herhangi bir aşamasında bırakabileceğinin söylendiği süreçtir. Diğer yandan onam ise, çalışmanın amacı ve sürecin nasıl işleyeceği gibi bilgilerin ve olası risklerin anlatılmasını da içermektedir (Davidson ve Brien, 2009). Çocuğun yaşça küçük olması sebebiyle araştırmanın konusu, süreci ve riskleri gibi anlamayacağı durumlarda ebeveynden bilgilendirilmiş onam alınması ve çocuğun rızasının alınması önerilmektedir. Yaş aralığı konusunda ülkelerin yasalarında farklılıklar bulunmasına ek olarak, alanyazında da görüş birliği sağlanmamıştır. Örnek olarak, İngiltere ve Kuzey İrlanda'da, Ulusal Araştırma Etiği Servisi'nin yayınladığı kılavuzda belirtilen Gillick yeterlilik ilkesi uygulanmaktadır (Cashmore, 2006). Bu ilkeye göre 10-16 yaşları arasındaki çocuklar, araştırmacıya göre yeterli anlayışa sahipse çalışmaya katılım konusunda onam verebilir, ebeveyn çocuğun bu isteğine karşı çıkamaz. 16 yaşından büyükler ise, araştırmaya katılma konusundaki kararını kendisi verebilir, velisine sorma ihtiyacı duyulmaz. Son yıllarda alanya-

zındaki çalışmalara bakıldığında, araştırmacıların birçoğunun bu savı desteklediği görülmektedir. Örnek olarak, Parsons, Abbott, McKnight, Davies (2015) tarafından yürütülen çalışmada, İngiltere'deki sekiz etik kurulun çocukların katılımıyla yürütülen araştırmalarda dikkat ettikleri ölçütler incelenmiştir. Altı etik kurul çocuktan rıza almanın yeterli olduğunu belirtirken, kalan iki etik kurul da çocuktan alınan rızaya ek olarak araştırma ekibinin isterse ebeveyne bilgi verilmesi amacıyla form gönderilebileceği belirtmiştir. Benzer olarak, alanyazındaki birçok çalışmada çocuğun istemesi durumunda ebeveyni ya da velisi izin vermese dahi risk barındırmayan çalışmalara katılabileceğini savunulmaktadır (Hallett ve Prout, 2003; Lewis ve Lindsay, 2000; Skelton, 2008). Ülkemizde ise, 18 yaşa kadar her birey çocuk sayılmaktadır ve yasal olarak velisi kendisine vekalet etmektedir. Bu sebeple, 18 yaşın altında bir bireyin katılımıyla araştırma yapılması durumunda araştırmacının ebeveynden ya da velisinden bilgilendirilmiş onam alması gerekmektedir. Buna ek olarak, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan "Pediatrik Popülasyonda Yürütülen Klinik Araştırmalarda Etik Yaklaşımlara İlişkin Kılavuz" (2015) bilgilendirilmiş onam ve bazı diğer etik konulara değinilmiştir. Bu kılavuzun tıp/klinik araştırmalarına yönelik yazılması sebebiyle, psikoloji araştırmalarını kapsamadığını hatırlatarak, fikir vermesi adına okunmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde de ülkemizde olduğu gibi, 18 yaşın altındaki çocuklar ve ergenler için ebeveynleri ya da yasal koruyucuları onam verebilirler; çünkü ABD yasalarına göre ancak ahlaki açıdan özerk ve yasal olarak yetkin olan kişiler kendi kararlarını verebilirler. Fakat etik açıdan, çalışmalarda veliden alınan bilgilendirilmiş onama ek olarak, çocuktan da en azından sözlü onam alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Alanyazında önemli kabul edilen Nuremberg Kodu (1947) ve Belmont Raporu (1979) gibi kılavuzlarda araştırma etiğinin sağlanması için en önemli kriterlerden birinin bilgilendirilmiş onam olduğu kabul edilmektedir (akt. Edelsohn, 2012). Bilgilendirilmiş onam alınırken şu üç önemli kritere dikkat edilmektedir: bilgi paylaşımı, karar verme kapasitesi ve gönüllülük. Çocuk yaşı sebebiyle ya da bilişsel kapasitesinin yetersiz olması sebebiyle araştırmacı tarafından verilen bilgileri değerlendiremeyebilir. Bu durumda ebeveyninden ya da yoksal velisinden bilgilendirilmiş onam alınmalıdır. Alanyazında yedi yaş altı çocukların (Amerikan Pediatri Akademisi, 1995; Modi ve ark., 2014) veya dokuz yaş altı çocukların (Vitiello, 2008) çalışma sürecini anlaması mümkün olmayacağı için, bahsedilen yaş aralığındaki çocuklardan çalışmaya katılım konusunda rıza istemenin bir kriter olmaması gerektiğini savunan kaynaklarla karşılaşılmaktadır. Fakat bu kesme noktalarının kültür ve çocuğun

bilişsel düzeyinden etkilenebileceği göz önünde bulundurularak her çocuk ayrı değerlendirilmelidir.

Örnekleme çocuk olan araştırmalarda, araştırmacı ve katılımcı güç dengesizliğine ek olarak araştırmacının yetişkin olması sebebiyle, yetişkin ve çocuk güç dengesizliği de bulunmaktadır (Morrow, 2008). Özellikle yaşça küçük çocuklar otoriteyi güçle eşleştirdikleri için araştırmacının her türlü isteğine kolaylıkla uymaktadır (Hopkins, 2008). Araştırma öncesinde ebeveynlerden alınan onam ve çocuktan alınan rızanın nasıl olması gerektiği ayrı değerlendirilmesi gereken geniş bir konu olmakla birlikte, kısaca belirtmek gerekirse, çocuğa basitleştirilmiş bir dille, yaşının özellikleri dikkate alınarak, isterse çalışmaya katılmayabileceği veya herhangi bir aşamada çalışmayı bırakabileceği anlatılmalıdır. Çocuktan alınan rızanın çerçevesinin net bir şekilde çizilmediği açıktır ve bunun nasıl uygulanacağı konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır (Sterling ve Walco, 2003); fakat uygun dil ve iletişim tekniklerinin kullanılması, çocuğun anlatılanı daha iyi anlamasını sağlayacağı için çocuğun yeterliliğini artıran bir faktör olarak rol oynayacaktır (Nind, 2009; Parsons ve ark., 2015). Roberts (2000), çocuk araştırmalarında etik konusunda belli bir aşama kaydedildiğini fakat çocukların birey olarak kabul edilmeleri ve onlara saygı duyulması için yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu ve bunun ancak çocukları dinleyerek sağlanabileceğini savunmaktadır. Bir etik kurula gelen çocuk örnekleme çalışmalarını incelediği bir araştırmada, çalışmaların %24'ünün, katılım öncesinde ebeveyn onamına ek olarak çocuktan da onam alınması gereğiyle düzeltme verildiği belirlenmiştir (Angell, Biggs, Gahleitner, Dixon-Woods, 2010). Buradan yola çıkarak, çocukların katılımıyla yürütülecek bir araştırma başvurusunu değerlendirirken, etik kurulların bilgilendirilmiş onama ek olarak, çocuğun rızasının alınmasını gerekli bir kriter olarak değerlendirmesi önerilmektedir. Diğer yandan, önce ebeveynlerinden bilgilendirilmiş onam alınan çocukların çalışmaya katılma konusunda baskı hissedebileceği ve bu sebeple çocuktan alınan rıza sonrasında ebeveynlerden bilgilendirilmiş onam alınması gerektiği savunulmaktadır (Abramovitch, Freedman, Thoden ve Nikolich, 1991). Fakat çocuğun çalışmaya katılma konusunda olumlu yanıt vermesi durumunda, ebeveynin onam vermemesinin daha önemli bir sorun oluşturabileceği unutulmamalıdır.

Etik İnkilem Örneği

“Araştırmacı A ve arkadaşları 7-11 yaş arasındaki çocuklar ve annelerinin katılımıyla bir çalışma yürütmektedir. Çalışma öncesinde öğretmenler yoluyla ebeveynlere kapalı zarf içinde bilgilendirilmiş onam formları gönderilmiştir. Çalışmaya katılım konusunda onam veren ebeveynlerin çocukları ile sınıf ortamında uygu-

lama yapılacaktır. Araştırmanın yürütüleceği sınıflardan biri 30 öğrencinin bulunduğu ikinci sınıf grubudur. Uygulamanın daha verimli geçmesi adına sınıfın iki ayrı gruba bölünmesi planlanmıştır. Sınıf öğretmeni, birinci grup ile sınıfta uygulama yapılırken ikinci grubu, ikinci grup ile uygulama yapılırken birinci grubu bahçeye oynamaya çıkaracaktır. Birinci grup ile uygulama yapıldıktan sonra, ebeveynleri izin vermeyen bir öğrenci, ilk grupta yer almadığı için ikinci grupla uygulamaya gireceğini düşünerek sınıfa gelmiştir. Araştırmacılar, çocuğa ebeveyninin izin vermediğini söylemenin uygun olmadığını düşünerek, her sınıftan kura ile bir kişinin seçildiğini ve bu kişinin uygulamaya katılmayacağını söylemiştir. Fakat çocuk büyük bir hevesle çok katılmak istediğini belirtmiştir. Araştırmacı bu uygulamanın çocuğa hiçbir zararının olmayacağından emindir. Hatta çocuğu uygulamaya almayarak sınıftan çıkarması durumunda, çocuğun hayal kırıklığı yaşayacağını düşünmektedir. Bu durumda araştırmacı ne yapmalıdır?”

Çözümleme

Son yıllarda alanyazında 18 yaş altı çocukların da aktif araştırma katılımcıları olarak görülmesine rağmen, ülkemiz yasalarında 18 yaşın altındaki her bireyin çocuk sayılması sebebiyle kendisine vekaleten ebeveyninin kararları dikkate alınmaktadır. Bu durumda, ne kadar istekli olursa olsun, ebeveyni izin vermeyen hiçbir çocuk çalışmaya dahil edilemez. Araştırmacı mevcut kararını yineleyerek çocuğun çalışmaya katılmasına izin vermemelidir. Çocuğun ebeveynine karşı tepki geliştirmesini önlemek adına, kura çekildiğinin söylenmesi uygun kabul edilebilir. Böyle bir durumla karşılaşılabilir göz önünde bulundurularak, çalışma öncesinde uygulamaya katılmayacak çocuklar için ilgilerini çekebilecek öğretmenlerinin uygulayacağı ayrı bir oyun ya da aktivite planlanması uygun olabilir. Buna ek olarak, çalışma başlamadan önce hangi çocukların katılıp hangilerinin katılmayacağı belirtilmelidir.

Hassas Çocuklarla ve Kurumlarda Kalan Çocuklarla Araştırma Yapma

Özel eğitime ihtiyaç duyan ve bu sebeple daha hassas olan çocuklarla araştırma yaparken, bilgilendirilmiş onam konusunda ayrıca düşünülmesi gereken bir durum var mıdır? Çocukların durumu da dikkate alınarak en üst etik standartlar nasıl sağlanabilir? Bu çocuklar ve aileleriyle araştırma yapılırken, normalden daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir. Genellikle, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar ve ebeveynleri araştırmaları zararlı değil, faydalı bulmaktadır. Çünkü durumları hakkında konuşma, duygu ve düşüncelerini paylaşma fırsatı bulmaktadırlar. Böyle çocuk katılımcılarla yürütülecek çalışmalara izin verirken, etik kurulların ön literatür araş-

tırması yapması, oluşabilecek riskleri ve yararları iyi değerlendirmesi gerekmektedir (Modi ve ark., 2014). Buna ek olarak, çalışmaya katılma konusunda karar verme yetkinliğine sahip olmayan çocuklar konusunda, farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Vitiello (2003) çocuktan alınan izni (assent), “çocuğun çalışmaya katılma konusunda sadece itiraz etmemesi değil, aynı zamanda açık bir şekilde olumlu tepki vermesi” şeklinde tanımlamaktadır. Diğer yandan Rumney, Anderson ve Ryan’a (2015) göre özel durumu sebebiyle çalışmaya katılma konusunda uygun yetkinliğe sahip olmayan çocuklara da ebeveynlerinden alınan bilgilendirilmiş onama ek olarak kapasitelerine uygun şekilde çalışma anlatılmalıdır. Bunun dışında, devlet koruması altında kurumlarda kalan çocuklarla araştırma yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar, Amerika İnsan Sağlığı Hizmetleri’nin yayınladığı kılavuzda “Çocukların Katılımıyla Yürütülen Araştırmalar” bölümünde değerlendirilmiştir (Bersoff ve Bersoff, 1999). İlgili bölümde, çocuklarla araştırma yapılması planlanırken, araştırma deseninin mutlaka hedeflenen çocukların yaşına uygun olması gerektiği, riskin ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Riskin minimize edilemediği durumlarda, kurumlarda kalan çocuklarla araştırma yapılacak ise, araştırmaya aileleriyle yaşayan çocukların da dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Etik İkilem

“B, bir hastanede psikolog olarak çalışmaktadır. Hastane çalışmalarına ek olarak, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocukların katılımıyla bir araştırma yürütmektedir. Araştırma için gerekli izinler alınmıştır. B, farklı sebeplerden ötürü hastaneye psikoterapi hizmeti almak için gelen ve OSB olan çocukların ebeveynlerine, bir çalışma yürüttüğünden bahsetmektedir. Bir süredir takip ettiği OSB olan bir çocuk ve annesine, psikoterapi sonunda çalışmadan bahsetmiş ve isterlerse çalışmaya katılabileceklerini belirtmiştir. Fakat annenin çekingen bir ifadeyle onam verdiğini fark etmiştir. Bu durumda psikolog ne yapmalıdır?”

Çözümleme

Yukarıda belirtildiği gibi, bilgilendirilmiş onam alınırken en önemli ölçütlerden biri gönüllülük ilkesidir. Bu durumla karşılaşan ebeveynin tam olarak gönüllü olmasa bile iki olası nedenle onam vermiş olabilir. Birincisi, psikolog-danışan arasındaki ilişkide güç dengesizliği bulunmaktadır. Ebeveyn, araştırmaya onam vermemesi durumunda, psikologun kendilerine olumsuz tutum geliştireceği ve çocuğu ile yeterince ilgilenmeyeceği konusunda endişelenebilir. Ebeveynin bu güç dengesizliğinden etkilenmemesi için psikolog (kendi araştırması olsa bile) araştırmacı olarak rol almamalı ve araştırma

teklifini kendisi yapmamalıdır. İkincisi, ebeveyn bunu terapinin bir parçası sanarak onam vermek zorunda olduğu bir uygulama zannedebilir. O sebeple, terapi seansları ile takip edilen çocukların, yürütülen araştırmalara katılmaları için bilgilendirilmiş onam alma, ayrı özen gerektirmektedir. Bu vaka değerlendirilmek istenirse, öncelikle çocuğu takip eden psikologun araştırmacı olarak rol almaması gerektiği, başka bir araştırmacının bilgilendirilmiş onam alması gerektiği hatırlanmalıdır. Bunun dışında, gönüllülük ilkesi gereğince, böyle bir vaka ile karşılaşan psikolog tarafından, özel eğitime ihtiyacı olan ebeveynlerin terapi ve tedavi konusundaki hassasiyetlerini de dikkate alarak, araştırmacının tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmeli ve ebeveynin soruları varsa içtenlikle yanıtlanmalıdır.

İstismar

İstismarın rapor edilme durumu, bulunulan ülkenin yasalarına, uymak durumunda olunan mesleki etik yönetmeliğe, şüphe oluşmasına sebep olan durum ya da davranışa, bildirim şekline ya da bildiren kişiye bağlıdır. Bütün bunların yanında psikolog istismardan şüphelendiği durumda, gizlilik ilkesine uyma ile katılımcısını zarardan koruma sorumluluğu arasında ikilemede kalabilmektedir (Liss, 1994). Çalışma süresince çocuğun istismar edildiğinin fark edildiği ya da bundan şüphelendiği durumlarda çocuk koruma birimlerine haber verilmesi konusunda alanyazında bazı tartışmalar bulunmakla birlikte son yıllardaki ortak görüş bildirim zorunlu olduğu yönündedir. Alanyazında, araştırma süresince çocuk istismarının fark edilmesi ve rapor edilmesi konusu, ilk kez Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller ve Silver’in (1962) çalışmasında işlenmiştir. Yazarlar çocuk istismarının rapor edilmesi konusunda, araştırmacıların çoğunun başarısız olduğunu belirtmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1966 yılından itibaren 50 eyaletin tümünde, ruh sağlığı uzmanları ve uygulama/terapi yapan psikologlar çocuk istismarından şüphelendikleri durumda rapor etmek durumundadırlar. Fakat araştırma yürütülürken istismarın fark edilmesi durumunda rapor etme konusunda bazı tartışmalar bulunmaktadır (Allen, 2009). Çocuk koruma birimlerine bildirmenin zorunlu olmaması gerektiğini düşünen araştırmacılar (örn. Sieber, 1994; Uttal, 2003), istismarın rapor edilmesini istemeyen bireylerin araştırmalara katılmaktan kaçınabileceklerini ve bu durumun örneklem sayılarını azaltarak bilimin gelişmesini zorlayacağını; diğer yandan, istismar edilen bireylerin bildirimden zarar görebileceğini savunmaktadır. Ayrıca araştırmacılara göre, gizlilik ilkesi uyarınca rapor edilmemesi gerekmektedir. Diğer yandan, katılımcıların rapor edilmekten korktuğu için araştırmaya katılmak istemeyebileceği ya da doğru bilgileri vermeyebileceği belirtilmiştir (Sieber, 1994).

Buna ek olarak, araştırmacılar sadece istismarı fark ettiklerinde değil, şüphelendiklerinde de rapor edeceklerinden tip bir hata (α hatası) yapılabileceğinden bahsedilmiştir. Fakat Knight ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülen araştırmada, Çocuk Koruma Birimi'nin takip ettiği 4078 görüşmenin 17'sinde istismar şüphesi rapor edildiği belirtilmiştir. Bu durumda, tip bir hata oluşma endişesinin yersiz olduğu düşünülebilir. Diğer yandan Sieber (1994), istismar edilen çocukların örneklemeden çıkarılmasıyla genellenebilirliğin azalacağı ve bu şekilde araştırmanın dış geçerliğinin zarar göreceğini savunmuştur. Fakat Birleşmiş Milletler'in yayınladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocukların her türlü istismar ve kötüye kullanımdan korunma hakları (istismar ve ihmalden korunma hakkı, cinsel sömürüden korunma hakkı, ekonomik sömürüden korunma hakkı, satış, kaçırılma ve zorla alıkoymadan korunma hakkı, diğer suistimal biçimlerinden korunma hakkı, işkenceden korunma hakkı) bulunmaktadır. Ülkemizde Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği'nde (2004) elde edilen bilgilerin gizli tutulması bölümünde hangi durumlarda gizliliğin göz ardı edilebileceği açıkça belirtilmiştir:

“Hizmet alanın, 18 yaş altı çocuk veya ergen olduğu, cezai ehliyeti olmayan yaşlı veya özürlü olduğu her türlü kötüye kullanım durumlarında”

gizliliğin göz ardı edilebileceği belirtilmiştir. Bu bilgilerin ışığında istismarın fark edilmesi ya da şüphelenilmesi durumlarında uygulama ya da araştırma yapan psikologlar durumu buldukları illerdeki Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü birimlerine bildirmek durumundadırlar.

Uygun Dil Kullanımı

Morrow (2008) çocukların yetkinliği, algıları ve bakış açıları yetişkinlerden farklı olduğunu ve çocuklar daha hassas, yetişkinlerin ise sorumluluğu daha fazla olduğunu savunmaktadır. Araştırma yaparken hassaslık-sorumluluk çizgisi dikkate alındığında çocuk ne kadar hassas ise araştırmacının sorumluluğu o kadar artmaktadır. Angell ve arkadaşları (2010) tarafından yürütülen araştırmada, etik kurullara yapılan örnekleme çocuk olan rastlantısal olarak seçtikleri 80 araştırma başvurusunun %61'inin çocuklara uygun dil kullanmaması sebebiyle düzeltme verildiği belirlenmiştir. Çalışma deseninin, araştırma sorularının mutlaka hedeflenen örneklemin gelişimsel dönemine uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Örnek olarak, bir ölçeğin ergenler için ve ilkökul çağı çocukları için farklı sorular veya yöntemler içermesi beklenmektedir. Aynı çalışmada, etik kurula yapılan başvuruların %18'ine çalışmanın çocukların korunması ilkesine uygun olmaması, uzun olması ve çalışma süresince mutlaka yanlarında sorumlu bir yetişkin olması gerektiği belirtilerek düzeltme verildiği

saptanmıştır. Buradan yola çıkılarak, araştırma desenini planlarken, hedeflenen örneklem yaşı dikkate alınarak çocukların yetişkinlerden daha hassas olduğu ve korunması gerektiği unutulmamalıdır.

Araştırmacı Yetkinliği

Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği'nin (2004) ilk ilkesi yetkinliktir. İlgili metinde;

“Psikolog, uluslararası standartlar düzeyinde ve T.C. Psikologlar Meslek Yasasının (yasalaştığında) ve Türk Psikologlar Derneği'nin gerekli gördüğü koşullara uygun yasal eğitimi alıp yetkinliğini elde etmek ve en yüksek düzeyde tutmaya devam etmek sorumluluğunu alır. Kendi kişisel ve profesyonel özellikleri ve becerileri ile geliştirmesi gereken yönlerinin bilincine varmaya çalışır ve kendini geliştirmek için uygun adımları atar. Psikolog, bu farkındalık doğrultusunda belli bir görev üstlenirken gerçekçi bir şekilde kendi yetkinliğini değerlendirmeyle yükümlüdür.”

ifadesi yer almaktadır. Buna ek olarak yetkinliğini elde etmek için gerekli eğitimi alması gerektiği ve sınırlarını bilerek yetkinliği elde ettiği alanda çalışması gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuklarla araştırma yapan psikologlar için ayrıca bir ifade bulunmamakla birlikte ilgili ifadenin, Türkiye'de her alanda araştırma, uygulama ya da terapi yapan bütün psikologları kapsamaması sebebiyle, çocukların katılımıyla araştırma yürüten psikologlar, Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği'ne uygun davranmak durumundadır.

Araştırma yapma ve özellikle çocuklarla araştırma yapma sürecinde, araştırmacının kullandığı yöntemlere hakim olması, sorunları en aza indirme ve oluşabilecek krizleri yönetme konusunda yardımcı olacaktır. Ayrıca, çocuklarla araştırma yapan araştırmacının mutlaka gerekli uygulama ve araştırma deneyimine sahip olması gerekmektedir. Çocukların yetişkinlere göre daha hassas olması (Morrow, 2008) sebebiyle, beden diline dikkat edilmeli, empati kurulmalı ve durum gerektirirse sosyal farkındalığa özen gösterilmelidir (Hopkins, 2008); çocuğun ebeveynlerine karşı her zaman açık, dürüst, ulaşılabilir olmalı ve bütün ayrıntıları sabırla anlatabilmelidir (Modi ve ark., 2014). Buna ek olarak, diğer alanlarda çalışan psikologlar gibi çocuklarla araştırma yapan psikologların da yetkinliğini nasıl devam ettirebileceğini bilmeli, gerekli eğitimleri takip etmeli ve gerekirse daha deneyimli ya da bilgili bir araştırmacıdan yardım almalıdır (Lewis ve Lindsay, 2000). Yukarıda bahsedildiği gibi, yeni gelişen bir alan olması ve her geçen yıl araştırma sayısının artması sebebiyle, çocukların katılımıyla yürütülen araştırmalarda etik konusunda her geçen yıl yeni görüşler ortaya atılmaktadır. Buradan yola çıkarak, özellikle çocuklarla araştırma yapan psikologların uygulama

deneyimine sahip olmanın yanında güncel alanyazını da takip etmesi gerektiği görülmektedir.

Etik İkilem Örneği

“Araştırmacı C ve lisans öğrencileri, 13-17 yaş arası ergenlerin katılımıyla bir çalışma yürütmektedir. Kurum izinleri ve etik kurul onayı alınmış ve veri toplama aşamasına gelinmiştir. Okulların kapanmasına bir haftalık süre kalmıştır ve bu sırada araştırmadan sorumlu yürütücü öğretim üyesinin rahatsızlanması sebebiyle veri toplama aşamasına katılmayacağı ortaya çıkmıştır. Araştırma ekibinin önünde iki seçenek bulunmaktadır. Birincisi, yürütücü öğretim üyesinin öğrencilerine uygulamayı nasıl yapacakları konusunda bilgi vermesi ve onların veri toplama aşamasında görevlendirilmesi. İkincisi, gelecek eğitim-öğretim döneminde, yürütücü öğretim üyesinin de katılımıyla verilerin toplanması. Yürütücü öğretim üyesi, öğrencilerinin bu işi kotarabileceklerine güvenmektedir. Öğrenciler de gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra danışmanları olmadan veri toplayabileceklerini düşünmektedir. Üç aylık zaman kaybı yaşamak istemeyen araştırma ekibi bu durumda ne yapmalıdır?”

Çözümleme

Bilindiği üzere, araştırmanın veri toplama süreci boyunca, beklemeyen birçok problemle karşılaşılabilir. Oluşabilecek ani krizlerin çözülmesi, deneyim ve bilgi birikimiyle mümkün olmaktadır. Deneyim ve bilgi eksikleri olabileceğinden lisans öğrencilerinin karşılaşılan sorunların çözümünde, tek başlarına başarılı olamayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yetkinlik ilkesi gereğince, hem lisans öğrencilerini zor durumda bırakmamak hem de risk almamak adına veri toplama işlemi bir sonraki eğitim-öğretim yılına bırakılmalıdır. Başka bir çözüm ise, lisans öğrencilerine göre daha deneyimli olan yüksek lisans ya da doktora öğrencilerinin de katılımıyla verilerin toplanması olabilir.

Sonuç

Sonuç olarak, son yıllarda dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocukların katılımıyla yürütülen çalışmalarda artış yaşanmaktadır. Çocukların yetkinliği, algıları ve bakış açılarının yetişkinlerden farklı olması ve yetişkinlere kıyasla daha hassas olmaları sebebiyle bu tip çalışmalarda hem planlama hem de uygulama aşamalarında çok daha özenli davranılması gerekmektedir. Ayrıca, çocuk hakları çalışmaları ile kabul edilmeye başlanan “birey olarak çocuk ve aktif araştırma katılımcısı olarak çocuk” düşüncesi çocukların katılımcı olduğu çalışmalarda etik konusunu daha önemli hale getirmektedir. Ülkemizde çocuk katılımıyla yürütülen çalışmalarda etik standartlar kılavuzu bulunmamaktadır. Bu denli önemli

ve geniş bir konuyu bu kadar kısa bir yazıda ele almak mümkün değildir. Fakat kaleme alınan bu çalışma ile karşılaşılabilecek farklı konular işlenerek araştırma yapan psikologlar için bir kaynak oluşturma ve etik standart oluşturma konusunda bir katkı sağlama amaçlanmıştır.

Kaynaklar

- Abramovitch, R., Freedman, J. L., Thoden, K. ve Nikolic, C. (1991). Children's capacity to consent to participation in psychological research: Empirical findings. *Child Development*, 62(5), 1100-1109.
- Alderson, P. (1995). *Listening to Children: Children, Ethics and Social Research*. London, Barnardos.
- Allen, B. (2009). Are researchers ethically obligated to report suspected child maltreatment? A critical analysis of opposing perspectives. *Ethics & Behavior*, 19(1), 15-24.
- American Psychological Association. (1990). Ethical Principles of Psychologist. *American Psychologist*, 45, 390-395.
- Angell, E., Biggs, H., Gahleitner, F. ve Dixon-Woods, M. (2010). What do research ethics committees say about applications to conduct research involving children? *Archives of Disease in Childhood*, 95(11), 915-917.
- Australian Health Ethics Committee (2002) *National Statement on the Ethical Conduct of Research with Humans*. Canberra: AHEC.
- Barrow, G. (2002). *Delivering Effective Behaviour Support in Schools*. London: David Fulton.
- Bell, N. (2008). Ethics in child research: rights, reason and responsibilities. *Children's Geographies*, 6(1), 7-20.
- Bersoff, D. M. ve Bersoff, D. N. (1999). Ethical perspectives in clinical research. *Handbook of Research Methods in Clinical Psychology*, 31-53.
- Cashmore, J. (2006). Ethical issues concerning consent in obtaining children's reports on their experience of violence. *Child Abuse & Neglect*, 30(9), 969-977.
- Committee on bioethics, American Academy of Pediatrics, (1995). Informed consent, parental permission, and assent in pediatric practice. *Pediatrics*, 95, 314-317.
- Davidson, A. J. ve O'Brien, M. (2009). Ethics and medical research in children. *Pediatric Anesthesia*, 19(10), 994-1004.
- Edelsohn, G. A., (2012). Ethics and research with vulnerable children. *Journal of The American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 51(6), 566-568.
- Farrell, A. (2005). *Ethical research with children*. McGraw-Hill Education (UK).

- Grisso, T. ve Vierling, L. (1978). Minors' consent to treatment: A developmental perspective. *Professional Psychology*, 9(3), 412.
- Hallett, C. ve Prout, A. (Eds.). (2003). *Hearing the voices of children: Social policy for a new century*. London: Routledge Falmer
- Hopkins, P. (2008). Ethical issues in research with unaccompanied asylum-seeking children. *Children's Geographies*, 6(1), 37-48.
- International Save the Children Union, (1924). Geneva Declaration of the Rights of the Child.
- Kempe, C., Silverman, F., Steele, B., Droegemueller, W. ve Silver, H. (1962). The battered child syndrome. *Journal of American Medical Association*, 181, 4-11.
- Knight, E. D., Smith, J. B., Dubowitz, H., Litrownik, A. J., Kotch, J. B., English, D. vd. (2006). Reporting participants in research studies to child protective services: Limited risk to attrition. *Child Maltreatment*, 11, 257-262.
- Kumru, A. (2001). Çocuklarla çalışan psikologlar için etik standartlar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 16(48), 87-91.
- Lewis, A. ve Lindsay, G. (2000). *Researching children's perspectives*. Buckingham: Open University Press.
- Liss, M. B. (1994). Child abuse: Is there a mandate for researchers to report?. *Ethics & Behavior*, 4(2), 133-146.
- Modi, N., Vohra, J., Preston, J., Elliott, C., Van't Hoff, W., Coad, J., ... ve Greenough, A. (2014). Guidance on clinical research involving infants, children and young people: an update for researchers and research ethics committees. *Archives of Disease in Childhood*, 99(10), 887-891.
- Morrow, V. (2008). Ethical dilemmas in research with children and young people about their social environments. *Children's Geographies* 6, 49-61.
- Morrow, V. ve Richards, M. (1996). The ethics of social research with children: An overview1. *Children & Society*, 10(2), 90-105.
- Nind, M. (2009). Conducting qualitative research with people with learning, communication and other disabilities. National Centre for Research Methods.
- Parsons, S., Abbott, C., McKnight, L. ve Davies, C. (2015). High risk yet invisible: conflicting narratives on social research involving children and young people, and the role of research ethics committees. *British Educational Research Journal*, 41(4), 709-729.
- Roberts, H. (2000) Listening to children: and hearing them, içinde P. Christensen and A. James (eds) *Research With Children. Perspectives and Practices* (pp. 225-40). London: Falmer Press.
- Rumney, P., Anderson, J. A. ve Ryan, S. E. (2015). Ethics in pharmacologic research in the child with a disability. *Pediatric Drugs*, 17(1), 61-68.
- Sayıl, M. ve Yılmaz, A. (2001). Gelişim psikolojisi araştırmalarında etik standartlar ve tartışılan sorunlar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 16(47), 71-78.
- Sieber, J. E. (1994). Issues presented by mandatory reporting requirements to researchers of child abuse and neglect. *Ethics & Behavior*, 4(1), 1-22.
- Skelton, T. (2008). Research with children and young people: exploring the tensions between ethics, competence and participation. *Children's Geographies*, 6(1), 21-36.
- Society for Research in Child Development: Directory of members, 1999-2000.
- Sterling, C. M. ve Walco, G. A. (2003). Protection of children's rights to self-determination in research. *Ethics & Behavior*, 13(3), 237-247.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2015). *Pediyatrik Popülasyonda Yürütülen Klinik Araştırmalarda Etik Yaklaşımlara İlişkin Kılavuz*.
- United Nations, (1989). Convention of The Rights of Child.
- United Nations, (1959). Declaration of the Rights of the Child.
- Uttal, D. (2003). Counterpoint: No, researchers should not be mandated reporters of child abuse. *Monitor on Psychology*, 34, 29.
- Vitiello, B. (2003). Ethical considerations in psychopharmacological research involving children and adolescents. *Psychopharmacology*, 171(1), 86-91.
- Vitiello, B. (2008). Effectively obtaining informed consent for child and adolescent participation in mental health research. *Ethics & Behavior*, 18(2-3), 182-198.

Summary

Ethical Issues in Studies with Children

Zeynep akmak

Hacettepe University

Protecting participants and maintaining their well-being are thought to be important as much as answering research questions in human researches. Research with children requires more attention and care because participants are more sensitive. Research ethics should be based on developed ethical principles and standards. Society for Research Child Development prepared a guideline that contains ethical standards for conducting research with children (SRCD Directory Members, 1999-2000). This guideline provides a source for professionals working with children and conducting research about children. However, there are no guidelines of ethical principles or standards for research with children in our country and Ethical Regulations of Turkish Psychologists Association does not contain a separate section for research or therapy ethics with children's participation. Sayıl and Yılmaz's (2001) and Kumru's (2001) articles about ethical standards and controversial issues are sources for psychologists who study with children. It has been realized that psychologists who conduct research with children can only benefit from these two articles. In accordance with this purpose, child rights and confidentiality, informed consent and competence, research with vulnerable children and children in institutions, abuse, proper use of language, researcher competence issues are mentioned in the current article and some suggestions are made for all professionals especially psychologists conducting research in this field.

Child Rights and Confidentiality

Child rights are based on the basic idea that children are unique and sensitive (Bell, 2008). The United Nations Convention on the Rights of the Child (1989) is the most current and commonly used source. To apply this convention is also compulsory in our country who is a member of United Nations. The convention stated that child is an individual, competent, have rights to express their ideas and make decisions about situations that affect their lives. Furthermore, children are accepted as passive objects under their parents' care and protection

(Barrow, 2002) are now regarded as active research participants in the literature (Cashmore, 2006; Farrel, 2005; Hopkins, 2008; Skelton, 2008). When conventions and related literature are assessed, it can be concluded that children can express their opinions about research process. The information that is given by children during research process should be kept confidential in terms of right of privacy and confidentiality principle. As in research with adults, confidentiality principle should be applied in children research; however, what it should be done when the child reported an abuse situation is mentioned under the "abuse" subtitle.

Informed Consent and Competence

It seems that one of the important topics about research with children is informed consent. According to Morrow (2008), the power of informed consent which is taken from children increase the ethics side of the research. First, the question of whether a child has competence of deciding to participate a research should be addressed in the informed consent. In recent years, it has been emphasized that in addition to written and signed informed consent from parents, children's assents should also be taken (Sterling & Walco, 2003). Consent and assents concepts can sometimes create confusion. Assent is a process in which child is asked whether s/he wants to participate to the study and stated that s/he can quit at any stage of the study. On the other hand, consent also includes purpose and process of the research and explaining possible risks (Davidson & Brien, 2009). It is recommended that informed consent should be taken from parent and assent should be taken from child in the situation that child is young and cannot understand topic, process and possible risks. In addition to differences among laws of countries there is no consensus about age range in the literature. For instance, according to Gillick Competence Principle that was published by National Research Ethics Services have been applied in England and North Ireland (Cashmore, 2006), children between the ages of 10-16 can give their consent to participate in the study if researcher

thinks that the child has enough understanding, the parent cannot object to this desire of the child. Children over 16 years old can give their informed consent without asking their parents. Similarly, many studies in the literature stated that children, if they want, can participate to the risk free researches unless their parents do not allow. In Turkey, every individual is considered a child until the age of 18, and the parent is legal guardian. For this reason, if an individual under 18 years of age is involved in the research, the researcher must take informed consent from the parent. However, in terms of ethics, it should not be forgotten that in addition to informed consent verbal assent should also be taken from the child.

Research with Vulnerable Children and Children in Institutions

When studies target vulnerable children, more attention should be paid than conducting research with normally developed children. Furthermore, while allowing such work to be carried out by children, ethical committees need to conduct a preliminary literature review, assessing the risks and benefits. According to Rumney, Anderson and Ryan (2015), children who do not have enough competence should also be informed appropriate to their capacity. The research procedure with children in institutions are stated in the “Guidelines for the Involvement of Children” which was published by American Health and Human Services. In the related section, it is stated that the research design must be suitable for the age of the targeted children, and should be removed or minimized. Moreover, it is emphasized that in cases where the risk is not minimized, children living with the parents should also be included if the research is to be conducted with the children in institutions.

Abuse

The status of abuse reports depends on the laws of the country of origin, the professional ethics, the situation or behavior that caused the suspicion, the type of notification or the person who reported it. In addition to all this, the psychologist can remain in conflict between complying with the principle of confidentiality and the obligation to protect the participant from harm if suspected of abuse (Liss, 1994). Although there is some debate over reporting abuse cases in the literature, there is consensus that declaration is required. Some researchers propose that abuse cases should not be declared in the context of confidentiality (Sieber, 1994). Moreover, it is assumed that researchers might make type 1 error (α error). Contrary to opposers’ arguments, Convention on the Children’s Rights of United Nations states that children have right to protect from all forms of abuse (protection from abuse and neglect, sexual abuse, eco-

nomic abuse, sale, abduction and forcible detention and torture). Ethical Regulations of Turkish Psychological Association clearly state that confidentiality may be overlooked in certain situations:

“If the service area is any individual with no criminal responsibility such as children or adolescent under the age of 18, elderly or disabled.”

In the light of these information, psychologists who suspect or realize abuse case has to inform Child Services Department affiliated with the Ministry of Family and Social Policy.

Proper Use of Language

Morrow (2008) argues that children’s competencies, perceptions and perspectives are different from adults, and that children are more sensitive and adults are more responsible. In the context of the sensitivity-responsibility line, the more responsive the child is, the greater the responsibility of the investigator. The study design and research questions should be chosen according to the developmental stage of the target sample. For example, it is expected that different questions or methods should be used for adolescents and primary school children.

Researcher Competence

The first principle of the Ethical Regulations of Turkish Psychological Association is competence. In the related text, it is stated that a psychologist takes the responsibility of obtaining competence and maintaining international standards at the highest level. Furthermore, it is emphasized that education is a priority to gain competence and to know the boundaries of his/her field. There is no statements about psychologists who conduct researches with children, but all psychologists in Turkey have to study in the context of Ethical Regulations of Turkish Psychologists Association. Psychologists who work with children should have enough competence about methods to minimize problems and to manage possible crisis. Due to the fact that children are more sensitive than adults (Morrow, 2008), the investigator should pay attention to the body language, empathize with children (Hopkins, 2008). Researchers should always be open, honest, and accessible to the parents of the child and should be able to explain all the details patiently (Modi et al., 2014). As mentioned above, ethics of research with children is a developing area and new opinions have been delivered every year; therefore, psychologists should follow current literature.

Conclusion

As a result, there has been an increase in the work carried out with the participation of children in Turkey as

it is in the world in recent years. Because of the fact that the competence, perceptions and perspectives of children are different from adults and they are more sensitive than adults, these types of work need to be approached with much more care during planning and implementation phases. Besides, ethics become more important since it is accepted that children are unique individuals and

active research participants in the literature. There are no guidelines for ethical standards in studies conducted with child participation in Turkey. It is not possible to discuss such a significant and broad topic in such a short article. However, it is aimed in the current article to create a resource and an ethical standard for psychologists conducting research by mentioning different situations.